

MAGISTERI I ADMIRACIÓ

ABEL MIRÓ I COMAS

Universitat de Barcelona (abel.miro@ub.edu)

A Nicole

«El filòsof i el poeta s'ocupen de les meravelles»

El punt de partida de la filosofia i de la poesia, com descobrí Aristòtil, és el meravellar-se, l'admirar-se davant d'allò les causes del qual desconeixem; encara que en moments ulteriors, entre el pensar científic i el pensar poètic puguin sorgir diversitats irreductibles, en aquest moment primigeni es fonen en una mateixa vivència personal: «aquells que primer van filosofar, i aquells que encara avui filosofen, comencen a filosofar moguts per l'admiració d'alguna causa»¹. ¿En quin sentit hem d'interpretar aquesta «admiració d'alguna causa» que és el motor de tota autèntica especulació filosòfica i de tota activitat poètica sincera? «El dubte i l'admiració provenen de la ignorància. Quan veiem alguns efectes evidents, la causa dels quals resta amagada, aleshores ens admirem al voltant de llur causa. I essent l'admiració la causa que indueix a la filosofia, resulta evident que el filòsof també és *philomytes*, ço és, amic dels mites, de les

1. SANT TOMÀS D'AQUINO, *Sententia libri Metaphysicae*, I, lect.3, n.3.

faules, cosa que és pròpia dels poetes. Per ço, els primers homes que van tractar, a través de certs mites o faules, els principis de les coses [*de principiis rerum*], s'anomenen poetes teologitzants [*poetae theologizantes*], com ara Perseu i els altres que formaven part dels set savis. Però la raó per la qual el filòsof es compara amb el poeta és que l'un i l'altre s'ocupen de les meravelles [*miranda*]: els mites dels quals s'ocupa el poeta es componen a partir de certes meravelles, i els mateixos filòsofs són moguts des de l'admiració [*ex admiratione*] a filosofar. I com que l'admiració prové de la ignorància, d'ací resulta evident que són moguts a filosofar per tal de fugir de la ignorància [*ut ignorantiam effugarent*], de fairsó que la ciència que persegueixen, la que cerquen a través de llur estudi, solament està ordenada a conèixer i no a algun ús [*usus*] o utilitat»².

La invenció i la disciplina

Així com la guarició d'un cos malalt pot realitzar-se de dues maneres diferents: o bé per la sola acció de la naturalesa, o bé amb l'auxili de la medicina, també hi ha una doble manera d'adquirir la ciència: o bé per la sola força de la raó natural del qui aprèn, i aquest procediment s'anomena «invenció [*inventio*]», o bé quan la raó natural és ajudada exteriorment per algú a obtenir el coneixement d'aquelles coses que ignorava, i aquest procediment s'anomena «disciplina [*disciplina*]». Tant l'animal malalt com la ment del qui ignora quelcom estan en potència; en el cos xacrat preexisteix potencialment la salut, i en l'enteniment que desconeix quelcom, la ciència d'allò ignorat: «No ha d'oblidar-se, tanmateix, que en les coses naturals quelcom preexisteix en potència de dues maneres diferents. D'una manera, en potència activa completa, quan el principi intrínsec és sufi-

2. *Ibid.*, n.4.

cient per a conduir a l'acte perfecte, com resulta evident en la guarició, quan el malalt, per la virtut natural [*ex virtute naturali*] que es troba en ell, és conduït a la salut. D'una altra manera, en potència passiva, quan el principi intrínsec no és suficient per a menar a l'acte, com passa quan el foc es produeix a partir de l'aire, cosa que no podria realitzar-se per alguna virtut existent en l'aire»³.

Quan quelcom preexisteix a manera de «potència activa completa», l'agent extrínsec solament actua ajudant l'agent intrínsec, subministrant-li aquelles coses que necessita per assolir la plenitud del seu acte: el metge, per exemple, en el procés de curació, es comporta com un servidor de la naturalesa, que és la que principalment obra; es limita a reforçar-la mitjançant l'aplicació de medicines que, si bé és cert que, en elles mateixes, no curen, són utilitzades a manera d'instruments per la naturalesa en el seu procés de restablir-se a si mateixa. En canvi, quan quelcom preexisteix a manera de «potència passiva», aleshores l'agent extrínsec és qui condueix principalment el subjecte que està en potència vers l'actualitat, com el foc fa passar a l'aire, que és foc en potència, a foc en acte.

«En aquelles coses que resulten de la naturalesa i de l'art, l'art opera de la mateixa manera que la naturalesa i utilitzant els mateixos mitjans [*media*] que aquesta [...]; és per aquesta raó que s'afirma que l'art imita la naturalesa [*ars dicitur imitari naturam*]]⁴. En l'adquisició del coneixement, el qui ensenya —el «docent [*docens*]]— condueix un altre —el «discent [*discens*]]— vers la ciència d'aquelles coses que desconeix, imitant el procediment a través del qual algú, «inventant [*inveniendo*]]», arriba a conèixer per ell mateix allò que ignorava.

3. ÍD., *De Veritate*, q.11 (*De Magistro*), a.1, in c.

4. *Ídem*.

L'autèntica especulació filosòfica sorgeix espontàniament en l'ànima del subjecte admirant; quan la ciència «talla» tota dependència viva amb aquest moment primigeni del pensar —moment de llum, d'inspiració, de meravella, de poesia, d'astorament, com sigui que vulgui anomenar-se, car a causa de la seva anterioritat fundant respecte tota estructura objectiva del pensar, només pot expressar-se per via analògica— aleshores queda reduïda a una freda activitat de despatx, desvinculada de la vida personal; la inclinació intrínseca de l'home al saber degenera en «academicisme»⁵.

L'alternança en el so de l'aigua i l'ordre de l'univers

El mestre, en la mesura que «l'art imita la naturalesa», cal que s'esforci, abans de res, per conduir el deixeble a l'estat d'esperit que és el punt de partida de tota especulació científica genuïna, ço és, l'admiració, la meravella. Trobem alguns exemples d'excel·lència pedagògica en els diàlegs a Cassiciacum de Sant Agustí. Després de la seva conversió a la fe cristiana, el futur bisbe d'Hipona, encara catecumen, optà per abandonar la càtedra de retòrica que ocupava a Milà: «em va plaure, en la teva presència, no trencar tu multuosament, ans sostreure'm suaument del ministeri de la meua llengua en les fires de la xerrameca»⁶. Amb el pretext d'uns dolors al pit que li dificultaven la respiració, Agustí va anunciar als milanesos, passades les vacances d'estiu o «*ferias vindemiales*», la seva renúncia al càrrec, per tal que proveïssin els estudiants d'un altre «venedor de paraules [*venditorem verborum*]»⁷.

5. Cf. Jaume BOFILL, «La vertiente técnica y la vertiente especulativa de la ciencia», dins de: ÍD., *Obra filosòfica*, Barcelona: Ariel, 1967, p. 197-208.

6. SANT AGUSTÍ, *Confessions*, IX, 2, 2.

7. *Ibid.*, IX, 5, 13.

Havent acabat el curs amb normalitat, el jove convers sentia la necessitat d'un retir per «vacar i veure que Vós sou el Senyor [*vacandi et videndi, quoniam tu es Dominus*]»⁸. Un col·lega retor, Verecund, posà a la seva disposició la finca que tenia a Cassiciacum, perquè pogués gaudir-hi de la «llibertat ociosa»⁹ que anhelava. Allà va retirar-se juntament amb la seva mare Mònica, el seu germà Navigi, els seus cosins Lastidià i Rústic, el seu amic Alipi, els dos deixebles Licenci i Trigeci, i el seu fill Adeodat, que si bé tenia solament quinze anys, «amb el seu enginy avantatjava molts barons greus i doctes»¹⁰. Però una vegada a Cassiciacum, ¿a què va dedicar-se l'Hiponenc? «Vós traguéreu la meua llengua d'on ja havíeu tret el meu cor [és a dir, de la professió de retòric], i us beneïa amb goig de camí a la vil·la [de Verecund] amb tots els meus; el que feu allà en l'àmbit de les lletres, ja posades al vostre servei, però encara anhelant, com en una pausa, la supèrbia de l'escola, ho testimonien els llibres discutits amb els presents o solament amb mi mateix en la vostra presència; de les coses que vaig discutir amb Nebridi, que estava absent, en donen testimoni les cartes»¹¹.

Sant Agustí, a l'inici del seu diàleg *Sobre l'ordre*, que és la transcripció d'una d'aquestes converses amb els altres hostes de la finca, explica que es trobava una nit en vetlla, meditant en silenci sobre alguna qüestió «per amor a la investigació de la veritat»¹², quan la seva atenció va fixar-se en la remor de l'aigua que fluïa darrere dels banys: «Va causar-me una gran admiració que una mateixa aigua, en precipitar-se sobre les pedres, ara sonés amb més claredat i adés més esmorteïdament».

8. Ps 45, 11.

9. SANT AGUSTÍ, *Confessions*, IX, 3, 6.

10. *Ibid.*, IX, 6, 14.

11. *Ibid.*, IX, 4, 7.

12. ÍD., *De ordine*, I, 3, 6.

Mentre reflexionava sobre la causa d'aquest fenomen, s'adonà que Licenci, des del seu llit, arremetia amb un tauló de fusta contra uns ratolins que el molestaven. En veure que estava despert, li exposà allò que el meravellava, aquest li manifestà que havia advertit el mateix fet, i Trigeci, que sense saber-ho els altres dos, vetllava des del seu llit, emeté un senyal d'aprovació. En cerciorar-se que tenia dempeus tota la seva escola, Agustí volgué aprofitar l'ocasió per donar una lliçó de filosofia, i preguntà als seus deixebles per la causa d'aquella alternança en el so de l'aigua. «¿Quina ha d'ésser —digué Licenci— sinó que les fulles de tota mena, que a la tardor cauen perpètuament i copiosa dels arbres, retingudes per l'estretor del canal, algunes vegades són obligades a cedir pressionades per la força de l'onatge; però que, una vegada ha passat el corrent, de nou es recullen i s'acumulen?»

El mestre va lloar l'enginy d'aquesta explicació, que va semblar-li probable, i admeté que a ell no se n'hi havia acudit cap. No obstant això, va aprofitar per retreure al jove la seva incapacitat per admirar-se —«tu no et meravellaves de res [*tu nihil mirabarís*]»¹³— a causa de l'excessiva atenció als estudis literaris. El deixeble respongué que, per a ell, resultava un motiu més gran d'admiració el fet que Agustí hagués pogut admirar-se d'una circumstància com aquella que no pas la variació en el so de l'aigua, a la qual cosa el mestre contestà: «Però, ¿d'on sol néixer l'admiració, o quina és la mare d'aquest vici, sinó una cosa insòlita més enllà de l'ordre manifest de les causes [*res insòlita praeter manifestum causarum ordinem*]?» I Licenci asseverà: «Més enllà de l'ordre manifest, ho concedeixo; car més enllà de l'ordre em sembla que res no pot fer-se». Aquesta sentència suscità l'exultació del mestre, perquè veié com un adolescent, recentment convertit a la reflexió sobre aquestes ma-

13. *Ibid.*, I, 3, 8.

tèries, respongué a una pregunta seva quelcom que, anteriorment, no havia estat discutit entre ells. I així, aquesta veritat espontàniament trobada per Licenci es convertí en el punt de partida de tota la discussió posterior sobre l'ordre. De l'admiració d'un fet aparentment banal i quotidià se'n desgranà una investigació filosòfica sobre qüestions tan profundes com la compatibilitat entre l'existència del mal i l'ordre de l'univers.

El filòsof és aquell qui, admirant-se en el seu viure quotidià, cerca respostes; d'acord amb ço, el qui exerceix l'ensenyança de la filosofia —acabem de veure-ho en el model agustiniana— cal que s'esforci, abans de res, per menar els seus deixebles vers aquell estat d'esperit que és el principi propulsor de tota autèntica investigació científica, és a dir, la meravella, l'estranyesa, l'entusiasme. Hom arriba a les grans qüestions meravellant-se de les petites coses del seu entorn més immediat: «és natural en nosaltres que procedim en el coneixement des d'aquelles coses que són més evidents per a nosaltres [*nobis magis nota*], fins a aquelles que són més evidents per naturalesa [*magis nota naturae*]». ¹⁴ Qui no és capaç de meravellar-se de les petites coses (com de l'alternança en el so de l'aigua que corre darrere dels banys) tampoc no podrà ascendir a les grans qüestions de la filosofia (com l'ordre sencer de l'univers i de les seves causes), car mai no experimentarà la necessitat d'aquest ascens. El primer deure del mestre de filosofia és el de despertar en els seus alumnes la capacitat de meravellar-se; altrament es trobarà oferint una escala a algú que prefereix romandre a terra.

14. SANT TOMÀS, *Commentaria in octo libros Physicorum*, I, lect. 1, n.6.

La reprensió de santa Mònica i la conversió a la «Veritat mateixa»

En aquest mateix diàleg trobem un altre exemple brillant d'ascens des del més baix i vulgar fins al més sublim i perfecte. Després d'escoltar a Licenci, l'antic amant de la poesia i de les lletres profanes, reconèixer que «més bella és la filosofia que Tisbe i Píram, que Venus i Cupido, i que tots els altres amors»¹⁵, sant Agustí es quedà vetllant mentre sospirava d'alegria i donava gràcies a Déu:

«Després d'un breu lapse de temps, el dia començà a clarejar; ells van llevar-se i jo, plorant [*illacrymans*], pregava intensament, quan, de sobte, vaig sentir Licenci cantussejar, tot alegre i enraonador, aquest versicle del llibre dels Psalms: “Oh Déu poderós, convertiu-nos, mostreu-nos la vostra faç, i serem salvats [*Deus virtutum, converte nos, et ostende faciem tuam, et salvi erimus*]”¹⁶. El mateix havia fet el dia anterior quan, després de sopar, va sortir a fora impulsat per una necessitat natural [*requisita naturae*] mentre cantava amb una veu una mica més clara; la nostra mare va veure's obligada a suportar que, en un lloc com aquell, es repetissin aitals càntics. Ell no al·legava altra cosa que aquest càntic feia poc que l'havia après i que l'estimava perquè posseïa una melodia inusitada. El reprengué la dona religiosíssima per tal que s'adonés que aquell era un lloc impropï per a aquesta mena de càntics. I aleshores ell replicà, jocós:

—Però si un enemic em confinés en aquest lloc, ¿és que Déu no escoltaria la meua veu?

El matí següent, havent tornat sol —car els dos havien sortit per la mateixa causa—, s'acostà al meu llit.

—Digues-me la veritat, i facis de mi el que tu vulguis, ¿què opines de la meua acció?

I jo, prenent la mà dreta de l'adolescent, responguí:

15. SANT AGUSTÍ, *De ordine*, I, 8, 22.

16. Ps 79, 8.

—El que de tu penso, ja ho intueixes, ho creus i ho entens. Considero que ahir no vas cantar en va que el Déu poderós es converteixi a tu i se't manifesti.

Però ell, recordant el passat amb admiració [*cum admiratione*], digué:

—El que dius és una gran cosa i és vertader. Perquè fins fa poc se'm feia molt dur abandonar les bagatel·les poètiques, mentre que ara tornar a elles em provoca dolor i vergonya, car em sento totalment transportat per certes coses grans i meravelloses [*quaedam magna et mira subvehor*]. ¿No és vertaderament ço convertir-se a Déu? També m'alegra que hagi estat en va que se m'hagi volgut lligar amb un escrípol supersticiós per haver cantat tals coses en aquell lloc.

—A mi ço no em desagrada —li vaig dir— i crec que pertany a aquell ordre, del qual encara en direm alguna cosa. Perquè em sembla que hi ha una congruència entre aquell cant, el lloc pel qual ella va ofendre's i la nit. En efecte, ¿per quines coses creus que preguem quan demanem la nostra conversió a Déu i que se'ns reveli el seu rostre, sinó perquè ens netegi d'una certa sutzetat i misèria incrustades al cos, i també de les tenebres dels errors? ¿I què és convertir-se sinó elevar-se per sobre de la immoderació dels vicis gràcies a la virtut i a la temprança? ¿I quina altra cosa és el rostre de Déu sinó la Veritat que és la nostra estimada, per la qual sospirem, per la qual ens embellim?»¹⁷.

La discussió, que té com a punt de partida l'admiració que ha causat en el deixeble la censura que li ha dirigit la mare del mestre, santa Mònica, per haver entonat un cant sagrat a la latrina, desemboca en un bell discurs sobre la necessitat de convertir-se al rostre de Déu, que és la Veritat i la Bellesa,¹⁸ no hi ha cap material dels que ofereix

17. SANT AGUSTÍ, *De ordine*, I, 8, 22-23.

18. Aquesta conversió, com destaca sant Agustí mateix en els seus comentaris al llibre dels Salms, solament és possible en la mesura que les nostres ànimes contemplen la veritat i la bellesa de totes les coses en el

l'experiència quotidiana, per contrari que resulti als refinaments de la civilització, que el filòsof descarti com a objecte d'admiració i, per tant, com a vehicle d'elevació a la «vida feliç [*vita beata*]» —al «*summus bonus*»—, que consisteix a contemplar «la llum de la Veritat».

Aquesta elevació des del més vil fins al més perfecte, des de les veritats relatives fins a la font de tota veritat, és possibilitada per l'ordre de l'univers, que abraça tant les coses

rostre de Déu: «Breument i magnífica, però únicament per als qui veuen interiorment [*intrinsicus videntibus*], revela [el Salmista] quines són les coses bones que han de buscar-se, responen a la pregunta d'aquells que diuen: «¿Qui ens mostrarà les coses bones [*Quis ostendit nobis bona*]?»». I ell contesta: «Segellada està sobre nosaltres la llum del vostre rostre, Senyor [*Signatum est in nobis lumen vultus tui, Domine*]». Aquesta llum és el bé total i vertader de l'home, que no pot ésser contemplat per cap ull sinó únicament per la ment [Íd., *Enarrationes in Psalmos*, 4, 8]». Si la nostra ànima, que és una realitat contingent, és capaç de formar judicis absoluts sobre la realitat és perquè «jutgem segons aquelles regles interiors de la veritat [*interiores regulas veritatis*], que comunament apreciem, i sobre les quals de cap manera no podem jutjar [Íd., *De libero arbitrio*, II, 12, 34]»; si no hi hagués una certa continuïtat, una certa semblança, entre el rostre de Déu i la llum natural de la nostra raó, no podríem formar cap judici sobre la veritat o falsedat de les coses, sobre llur bondat o maldat: «El rostre de Déu —afirma sant Tomàs d'Aquino en el seu comentari a aquest mateix Salm— és allò pel qual Déu es coneix a si mateix, com l'home es coneix també pel seu rostre, ço és, per la veritat de Déu. En les nostres ànimes, refulgeix una semblança de la veritat de Déu, de la seva llum. I ço és com una llum, i està segellada sobre nosaltres, perquè és el més elevat que posseïm; és com un cert segell sobre la nostra cara, i gràcies a aquesta llum, podem conèixer el bé [SANT TOMÀS, *In psalmos Davidis expositio*, 4, n.5]». Com indica explícitament el filòsof de Tagaste, aquesta llum de la veritat divina que fulgura sobre la nostra ànima no solament ens capacita per jutjar sobre la veritat i la bondat de les coses, sinó, també, sobre llur bellesa; és el fonament dels judicis de veritat i dels judicis estètics: «tot allò que reps a partir dels sentits del cos no podries aprovar-ho o desaprovar-ho, si en tu no hi hagués certes lleis de la bellesa [*quasdam pulchritudinis leges*], a les quals refereixes totes aquelles coses que sents exteriorment com a belles [SANT AGUSTÍ, *De libero arbitrio*, II, 16, 41]».

naturals com les voluntàries¹⁹: perquè tota la realitat està subordinada al «*summus modus*», a la «mesura suprema» que determina allò que correspon a cada cosa d'acord amb la raó exemplar d'aquesta cosa que està continguda en la Saviesa de Déu, és possible ascendir, mitjançant allò que en terminologia tomista s'anomena la via analògica, des de l'esglaió més baix de l'escala dels éssers fins al mateix Artífex d'aquesta escala²⁰. Perquè l'ordre ho abraça tot i té el seu origen i el seu terme en la Saviesa de Déu, que és també la seva Veritat, en qualsevol punt de l'univers, per qui és capaç d'admirar-se, pot obrir-se un camí d'ascens. La missió del mestre és mostrar al deixeble que tot, àdhuc el més corrent i quotidià, és susceptible d'esdevenir objecte d'admiració i, en conseqüència, el punt de partida d'un camí vers l'Infinit, o per ajustar-nos més a la terminologia agustiniana, vers la «Veritat mateixa»²¹.

19. Cf. SANT TOMÀS, *Summa Theologiae*, I, q.21, a.1, in c.

20. Cf. SANT AGUSTÍ, *De beata vita*, 4, 34. Quan sant Agustí afirma que els objectes exteriors han estat creats d'acord amb uns «números» que són la causa de llur bellesa i de la delectació que ens provoca contemplar-los, creiem que no s'està referint al «número» en sentit aritmètic, sinó com l'ordre que convé a una cosa d'acord amb la «suprema mesura [*summus modus*]» d'aquesta cosa que està continguda en la Saviesa de Déu [Id., *De libero arbitrio*, II, 16, 4-45]. Els «números» d'un objecte determinat creiem que han d'interpretar-se com una transparència en ell de la seva «*ratio aeterna*».

21. «Així com aquells qui escullen, en la llum del sol, allò que contemplen amb gust, i s'alegren quan ho miren, i els qui, tenint una vista més vigorosa, més sana i fortíssima, res no miren amb major plaer que el sol, que il·lumina també totes les altres coses, i en contemplar-lo es delecten els ulls inferiors; d'igual manera, quan una ment aguda i vigorosa, contempla la multitud de coses vertaderes i incommutables es dirigeix vers la mateixa veritat [*ipsam veritatem*], que tot ho il·lumina, i adherint-s'hi s'oblida de la resta, i en ella frueix al mateix temps de totes les coses, car allò que hi ha de joiós, d'agradable, d'alegre en les altres coses vertaderes ho és, precisament, en la mesura que la mateixa veritat és joiosa [*Ibid.*, II, 13, 36]».

«Ves per lo món e meravella't»

La virtut elevadora de la meravella, sense la qual tota ensenyança esdevindria estèril, és la força motriu interior que impulsa el filòsof a ascendir des del finit a l'infinit. Conscient d'aquest fet, Ramon Llull la situa a la base del procés d'aprenentatge que realitza el protagonista de la seva novel·la iniciàtica, *Fèlix o Llibre de meravelles*. En el pròleg del text, l'autor ens descriu el personatge següent: «En tristícia e en languiment estava un hom en estranya terra, e fortment se meravellava de les gents de aquest món, com tan poch coneixien e amaven Déu, qui aquest món ha creat e donat als hòmens en gran noblea e bonea, per tal que per ells fos molt amat e conegut»²². Davant d'aquesta circumstància, el personatge suara presentat, per aconseguir que Déu sigui conegut, amat i servit, decidí escriure «aquest libre *De meravelles*». El pròleg podria perfectament acabar-se ací; tindriem ja explicada la gènesi del text: un senyor que es meravellava per l'oblit de Déu en el món present —en aquesta *estranya terra*— escrigué, amb una finalitat apològica i apostòlica, de conversió dels infidels a la fe cristiana, una obra on manifestava la seva perplexitat i proposava diverses vies d'elevació a partir dels deu ordres que identificava en la realitat, els deu esglaons de l'escala dels éssers: «Déu, Àngels, Elements, Cel, Plantes, Metalls, Bèsties, Home, Paradís, Infern»²³. Llull, però, continua el pròleg: explica que aquest senyor tenia un fill a qui estimava molt, Fèlix, i encara que l'havia instruït amb la seva doctrina, l'exhorta a anar-se'n pel món a meravellar-se: «A meravellar te convé

22. Ramon LLULL *Fèlix de les meravelles, que feu mestre Ramon Llull de Majorques en la ciutat de París l'any MCCLXXXVI y que per primera vegada ha fet estampar En Geroni Rosselló*, Barcelona: Llibreria d'Àlvar Verdagner, 1873, Pròlech, p. 3.

23. *Ibid.*, p.4.

hon és caritat e devoció anada; ve per lo món e meravella't dels hòmens qui Déus ignoren e defamen»²⁴. No és suficient conèixer la meravella relatada pel pare; perquè l'aprenentatge pugui acomplir-se és necessari que Fèlix vagi pel món i l'experimenti en el seu propi esperit, només aleshores sentirà la necessitat d'una resposta que, si és genuïna, autèntica, personal, no podrà tenir un origen extern a ell. No hi ha cap mestre que pugui causar la ciència en el seu deixeble: o bé aquest l'haurà obtinguda per si mateix, per la sola causalitat de la llum i de l'activitat intel·lectual intrínseques en la seva ment (invenció), o bé perquè haurà contemplat en aquesta mateixa llum interior la veritat significada per les paraules extrínseques del mestre (disciplina).²⁵ Ramon Llull invita el lector a transcendir la lletra del llibre, a no rebre passivament la doctrina que hi és continguda, sinó a utilitzar-la com un mitjà per sortir al món, admirar-se de tot i, des d'aquest estat d'esperit, ascendir interiorment pel camí suggerit pel mestre fins a la contemplació del Bé infinit i etern, contemplació en la qual consisteix la vida alegre, feliç (*felix*)²⁶.

Enllestit a Bogotà, 3 de novembre de 2018
Festa de Sant Martí de Porres

24. *Ídem*.

25. Cf. SANT TOMÀS, *De Veritate*, q.11 (*De Magistro*), a.1, in c. També sant Agustí, en plena coherència amb la seva doctrina il·luminista, afirma que, en sentit estricte, el mestre exterior no causa el coneixement: «S'enganyen [*falluntur*] els homes en anomenar mestres aquells que no ho són, car moltes vegades, entre el temps de la locució [*tempus locutionis*] i el temps del coneixement [*tempus cognittonis*], no hi ha cap interval; i també perquè, després de l'admonició del qui parla [*sermocinantis*], aprenen de seguida interiorment [*intus*], creient que han après exteriorment [*foris*] per mitjà d'aquell que els ha amonestat [SANT AGUSTÍ, *De magistro*, 14, 45]».

26. «Déus Pare, senyor de tot quant és! Si l'home qui atroba la pera preciosa s'alegra molt per lo atrobament d'aquella, per ço car la veu bella

e sap que és molt bona; ben seria raó que nos qui sabem que vós sots en ésser, que'ns alegràssem en lo vostre ésser, per ço car és en ésser e no és en privació: car qui s'alegra del atrobament de les coses finides, gran meravella és si no s'alegra de l'atrobament de la cosa infinida [LULL, Ramon, *Llibre de contemplació e Déu, escrit a Mallorca i transladat d'aràbic en romanç vulgar devers l'any MCCLXXII* (Ed. M. Obrador y Bennassar), vol. I, Comissió Editora Lul·liana, Palma de Mallorca, 1906, I, c.1, p.7».

Allò que, en la metafísica del Doctor Il·luminat, possibilita aquest ascens des del més baix fins al més alt és el pressupòsit segons el qual sempre ha de donar-se o d'ésser allò que és convenient; en virtut d'aquesta regla transcendental, que Francesc Canals anomenava «principi de conveniència [CANALS, Francesc, «El principio de conveniència en el núcleo de la metafísica de Ramon Llull», dins de: *Studia lulliana*, vol.22, nº64, fascs.1-3, Palma de Mallorca, 1978, pp. 199-207]», existeix una interconnexió, una solidaritat universal entre totes les coses en tant que integrants d'un ordre comú, d'una mateixa realitat orgànica; aquesta conveniència permet al subjecte admirant, a Fèlix, en qualsevol àmbit de la realitat on fixi la seva atenció, àdhuc en els àmbits més baixos i grollers, elevar-se fins a Déu extraient ensenyances d'ordre teòretic i pràctic a partir d'allò que l'ha meravellat. La noció lul·liana de conveniència, en virtut de la seva transcendentalitat, posseeix un caràcter obert i flexible, allunyat de la rigidesa de la proporcionalitat matemàtica; per aquesta raó, Francesc Canals proposa, en l'article suara citat, interpretar-la a la manera d'allò que en terminologia tomista s'anomena un «anàleg proporcional».